# Sprawa polska w czasie I Wojny Światowej

Sprawa polska w czasie I Wojny Światowej

## Sytuacja międzynarodowa

Polacy, którzy po trzecim rozbiorze w 1795 roku utracili swoje państwo nigdy nie zrezygnowali z prób odzyskania niepodległości. Świadczą o tym powstania i postawa Polaków, którzy mimo prób zniszczenia przez zaborców ich świadomości narodowej, pozostawali wierni swym niepodległościowym dążeniom. Jednak w powszechnym mniemaniu jedyną szansą na odrodzenie polski był konflikt między państwami zaborczymi. I w końcu, na początku wieku XX sytuacja międzynarodowa zaczęła sprzyjać polskim dążeniom niepodległościowym.

Wybuch I Wojny Światowej spowodował, że po dwóch stronach barykady stanęły Rosja i Austro-Węgry wraz z Niemcami. Polacy opowiadali się po jednej lub drugiej stronie, licząc, że dzięki temu uda im się odzyskać niepodległość, bądź przynajmniej powiększyć autonomię. Sprzyjająca sytuacja międzynarodowa spowodowała wzrost aktywności Polaków w polityce światowej i próby wpływania na polityków mocarstw mogących pomóc w odbudowie suwerennej Polski.

## Orientacje polityczne

Polskie stronnictwa polityczne spośród ziem trzech zaborów największą rolę odgrywały w Galicji, mniejszą natomiast w zaborze rosyjskim, a w wyniku intensywnej germanizacji w Wielkopolsce były stosunkowo najsłabiej rozwinięte. Główny podział na scenie polskich stronnictw politycznych dzielił ugrupowania na lewicowe o poglądach socjalistycznych (PPS, SDKPiL) i prawicowe narodowo-demokratyczne (endecja R. Dmowskiego) Jednym z przedstawicieli działającej głównie w Galicji PPS, był Józef Piłsudski, który zdecydowanie dążył do niepodległości Polski. W PPS wytworzył się podział na zwolenników poglądów Piłsudskiego, którzy stworzyli później PPS „Frakcję Rewolucyjną” (walka o niepodległość Polski) i PPS „Lewicę” zbliżoną poglądami do SDKPiL. W przeciwieństwie do zwolenników Piłsudskiego rezygnowali oni z walki o niepodległość Polski, gdyż dążyli do ogólnoświatowej rewolucji proletariatu i likwidacji instytucji państwa. W wyniku tego podziału formacja Piłsudskiego zyskała dużą popularność w społeczeństwie przejawiającym tendencje niepodległościowe. Drugim głównym nurtem dominującym wśród Polaków w zaborze rosyjskim był program endecji, której głównym ideologiem był Roman Dmowski. Skłaniał się on do popierania Rosji w nadchodzącym konflikcie. Celem była nie całkowita niepodległość Polski, a daleko posunięta autonomia wobec Rosji. Piłsudski w przeciwieństwie do Dmowskiego skłaniał się do sojuszu z państwami centralnymi (Austrią i Niemcami), gdyż uważał, że zwyciężą Rosję.

W Galicji, gdzie Polacy mieli dużą autonomię, Piłsudski zaczął tworzyć organizacje paramilitarne, takie jak Związek Strzelecki „Strzelec”, czy tajny Związek Walki Czynnej. W 1912 roku powołano Komisję Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych, jako organ koordynujący sprawy polityczne (PPSD, PPS, ale bez PSL „Piast” Witosa).

## Sytuacja Polaków po wybuchu I Wojny Światowej

Wybuch I Wojny Światowej dał nareszcie Polakom szansę na odzyskanie niepodległości. Józef Piłsudski, który opowiedział się po stronie państw centralnych już w 1914 roku podjął akcję mającą wzniecić antyrosyjskie powstanie w Królestwie Polskim. W tym celu wkroczył na ziemie zaboru rosyjskiego ze swą kompanią kadrową (stworzoną na podstawie „Strzelca” i ZWC). Jego akcja nie zakończyła się jednak sukcesem, gdyż nie uzyskał poparcia wśród antyniemiecko nastawionych Polaków. Piłsudski po nieudanej próbie wzniecenia powstania, rozpoczął tworzenie w Galicji polskich formacji wojskowych, Legionów, składających się z trzech brygad (pierwsza pod dowództwem Piłsudskiego). Piłsudski przystąpił także do tworzenia Polskiej Organizacji Narodowej (przekształconej później w Polską Organizację Wojskową – POW), która miała za zadanie dywersję w zaborze rosyjskim.

W tym czasie siły endeckie pod auspicjami armii rosyjskiej stworzyły Legion Puławski. Rosjanie starali

się także pozyskać dla siebie poparcie Polaków poprzez odezwę ks. Mikołaja Mikołajewicza – dowódcy rosyjskiej armii, obiecującą Polskę odrodzoną, „swobodną w języku, wierze i samorządzie”, ale pod berłem cara. Obietnica ta nie przekonała Polaków. W VIII 1915 r. Państwa Centralne zajęły Królestwo Polskie. Dla pozyskania Polaków reaktywowano Uniwersytet Warszawski, Politechnikę, przywrócono język polski w sądach i gminach.

W 1916 roku po udanej rosyjskiej ofensywie Brusiłowa, gdy front Rosyjski dotarł aż do Galicji, państwa centralne postanowiły zyskać poparcie Polaków. 5 listopada 1916 roku cesarze Niemiec i Austro-Węgier wydali akt mówiący o tym, że na ziemiach zaboru rosyjskiego zostanie po wojnie utworzone niepodległe państwo polskie, będące jednak złączone stałym sojuszem z państwami centralnymi. W tym czasie Dmowski przebywał na zachodzie Europy, gdzie wśród państw Ententy agitował na rzecz Polski.

W 1917 roku Piłsudski zaczął zdawać sobie sprawę, że mimo zwycięstwa państw centralnych nad targaną rewolucją Rosją, wojna zakończy się triumfem Wielkiej Brytanii i Francji, którym z pomocą przyszło także USA. W lipcu tego roku miał miejsce tzw. „kryzys przysięgowy”, gdy Piłsudski wraz z I i III Brygadą nie złożył przysięgi wierności Państwom Centralnym. Józefa Piłsudskiego i K. Sosnkowskiego osadzono w więzieniu w Magdeburgu. W ogarniętej rewolucją Rosji Rząd Tymczasowy wydał oświadczenie o powstaniu Polski, ale w Unii z Rosją, natomiast Rada Delegatów Żołnierskich i Robotniczych wydała oświadczenie o niepodległości Polski. Jednak miało to tylko znaczenie symboliczne, ponieważ ziemie polskie znajdowały się pod kontrolą Niemców. W tym samym roku także po sukcesie rewolucji październikowej i przejęciu władzy przez bolszewików, Rosja podpisała w Brześciu separatystyczny pokój z Niemcami, oddający im ziemie polskie. Wywołało to bunt II Brygady Józefa Hallera i jego emigrację do Francji. W tym czasie w kontrolowanej przez Niemców Warszawie powstała pełniąca funkcje rządu Rada Regencyjna. Jednak, na froncie zachodnim państwa Ententy odnosiły coraz większe sukcesy i wobec coraz większych problemów wewnętrznych państw centralnych jasną stała się ich nieuchronna porażka. 8 I 1918 r. miało miejsce orędzie prezydenta USA W. Wilsona (14 punktów, dotyczących ustaleń powojennych, w tym 13-ty odnośnie Polski). Uznał on konieczność powołania niepodległej Polski w granicach etnicznych z bezpiecznym dostępem do morza. We Francji powstała polska „błękitna armia”(od kolorów mundurów) z Józefem Hallerem na czele.